

Ohje: Tehtävät liittyvät oheiseen aineistoon. **Valitse viidestä tehtävästä kolme.** Tehtävät arvostellaan pistein 0–6. Vastausta kirjoittaessasi voit lähteä siitä, että lukija tuntee aineiston. Vastauksessa esitetyt havainnot, väitteet ja tulkinnat tulee kuitenkin perustella aineiston avulla. Vastauksen sopiva pituus on 1–2 sivua. Aloita jokainen vastaus uudelta sivulta. **Anna kullekin vastauksellesi otsikko.** Merkitse otsikon eteen myös tehtävän numero. Vastauksen tulee olla selvästi ja siististi kirjoitettuja, mutta niitä ei tarvitse kirjoittaa puhtaaksi kuulakynällä tai musteella.

Tehtävät

1. Mitä odotuksia Henning Mankellin rikosromaanin *Askeleen jäljessä* alkukatkkelma (s. 2) herättää, ja millä keinoin odotukset luodaan?
2. Millaisen käsityksen saa Feodor Dostojevskin *Rikos ja rangaistus* -romaanin päähenkilöstä Raskolnikovista romaanin alun (s. 3–6) perusteella?
3. *Rikos ja rangaistus* on vaikuttanut moderniin rikosromaanisiin. Analysoi, mitä yhtäläisyyksiä on Dostojevskin ja Mankellin romaanien aloituksissa (s. 2–6).
4. Muunna sanomalehden rikosuutinen (s. 7) sellaiseksi, että se vastaa nykyajan uutisen tekstilajivaatimuksia.
5. Millä keinoin *Lännen mies* -teoksen kannet (s. 8) pyrkivät houkuttelemaan lukijoita?

Aineisto

Henning Mankell: <i>Askeleen jäljessä</i> (katkelma romaanin alusta).....	2
Feodor Dostojevski: <i>Rikos ja rangaistus</i> (katkelma romaanin alusta).....	3–6
Yöllinen taistelu Munkkiniemessä (uutinen vuodelta 1921).....	7
Reijo Mäen <i>Lännen mies</i> -romaanin kannet.....	8

Huom.! Tekstien kieliasu on alkuperäisen julkaisun mukainen.

Askeleen jäljessä (katkelma romaanin alusta)

Vähän viiden jälkeen sade lakkasi.

Paksun puunrungon taakse kyykistynyt mies alkoi varovasti riisua takkiaaan. Sadekuuro ei ollut kovin rankka eikä ollut kestänyt kuin puoli tuntia. Mies huomasi kuitenkin, että kosteus oli tunkeutunut hänen vaatteittensa läpi. Hän vimmastui. Hän ei halunnut vilustua. Ei nyt, ei keskellä kesää.

Mies laski sadetakin maahan ja nousi seisomaan. Hänen jalkansa olivat kangistuneet. Hän alkoi keinua varovasti varpailta kantapäille ja takaisin saadakseen veren taas kiertämään. Samalla hän katseli tutkivasti ympärilleen.

Hän tiesi etteivät ne, joita hän odotti, tulisi ennen kahdeksaa. Niin he olivat päättäneet. Oli kuitenkin aina olemassa se vaara, tosin hyvin pieni, että joku muu kävelisi luonnonsuojelualueella kiemurtelevia polkuja pitkin.

Se oli ainoa asia, jota mies ei ollut pystynyt suunnittelemaan. Ainoa asia, josta hän ei voinut olla täysin varma.

Hän ei kuitenkaan ollut huolissaan. Oli juhannusaatto. Luonnonsuojelualueella ei ollut leirintäalueita eikä juhlapaikkoja. Ja ne, joita hän odotti, olivat valinneet paikan huolellisesti. He halusivat olla rauhassa.

He olivat päättäneet kokoontumispaikasta kaksi viikkoa sitten. Siinä vaiheessa mies oli seurannut heidän puuhiaan tiiviisti jo useamman kuukauden ajan. Heti seuraavana päivänä hän oli käynyt etsimässä paikan. Hän oli pitänyt visusti huolen siitä, ettei kukaan ollut nähnyt hänen liikkuvan ulkoilualueella. Kerran erästä polkua pitkin oli lähestynyt iäkäs pariskunta. Silloin mies oli piiloutunut metsikköön ja pysynyt siellä, kunnes vanhukset olivat kulkeneet ohi.

Kun hän sitten oli löytänyt juhannuksen viettoon valitun paikan, hän oli heti ajatellut, että se oli suorastaan ihanteellinen. Se oli eräässä notkelmassa. Sitä ympäröi tiheä pensaikko, ja pensaiden takana oli sankka metsä.

Parempaa paikkaa he eivät olisi voineet valita.

Eivät omiin tarkoituksiinsa. Eivätkä hänen.

Sadepilvet olivat hälvenemässä. Heti kun aurinko tuli esiin niiden takaa, ilmakin lämpeni.

Kesäkuu oli ollut viileä. Kaikki joiden kanssa mies oli jutellut, olivat harmitelleet Skånen alkukesän koleutta. Ja hän oli ollut samaa mieltä heidän kanssaan.

Hän oli aina samaa mieltä kaikkien kanssa.

Sillä lailla ihminen selviytyi elämästä, hänellä oli tapana ajatella. Kaikesta mikä eteen tuli.

Sen taidon hän oli oppinut. Samaa mieltä olemisen taidon.

Hän katsoi taivaalle. Enää ei sataisi. Kevät ja alkukesä olivat tosiaankin olleet hyvin viileitä. Mutta nyt, kun juhannusaattopäivä alkoi kääntyä illaksi, aurinko tuli viimeinkin esiin.

Illasta tulee kaunis, hän ajatteli. Ja samalla myös ikimuistoinen.

Kostea ruoho tuoksui. Hän kuuli linnun lentävän jossakin. Vasemmalla rinteen alapäässä näkyi meri.

Hän asettui hajareisin ja sylkäisi maahan nuuskan, joka oli alkanut valua suuhun. Sitten hän sekoitti sen jalallaan hiekkaan.

Hän ei koskaan jättänyt jälkiä. Ei ikinä. Mutta usein hän ajatteli, että hänen pitäisi lopettaa nuuskaaminen. Se oli huono tapa. Se ei sopinut hänelle.

Henning Mankell, *Askeleen jäljessä* (1997)

Rikos ja rangaistus (katkelma romaanin alusta)

Heinäkuun alussa, tavattoman helteisenä päivänä, nuori mies lähti illan suussa komeronkokoisesta huoneestaan, jonka hän oli vuokrannut S:n kujalta, ja alkoi hitaasti, aivan kuin epäröiden kävellä K:n sillalle päin.

Hän vältti onnellisesti emäntänsä tapaamisen portaissa. Hänen komeronsa oli viisikerroksisen talon katon rajassa ja muistutti pikemminkin kaappia kuin ihmisasuntoa. Hänen asuntonsa emäntä, jolta hän oli vuokrannut tuon komeron siihen kuuluvine palveluksineen ynnä päivällisineen, asui kerrosta alempana omassa huoneistossaan, ja joka kerta lähtiessään kadulle nuoren miehen oli väistämättömästi kuljettava ohi emännän keittiön, jonka ovi oli miltei aina selkoselällään. Ja joka kerta nuori mies tunsu ohi kulkiessaan sairaalloista arkuutta, jota hän häpesi ja joka sai hänen kasvonsa rypistymään. Hän oli korviaan myöten velassa emännälle ja pelkäsi tämän tapaamista.

Eipä silti että hän olisi ollut kovin arka ja ahdistunut, täysin päinvastoin, mutta joitakin aikoja hän oli ollut raskasmielisyyden kaltaisessa tilassa. Hän oli siinä määrin uponnut itseensä ja eristynyt kaikista, että pelkäsi jokaisen ihmisen tapaamista, ei ainoastaan emännän. Hän oli köyhyyden masentama, mutta jopa tämä vaikea tilakin oli viime aikoina lakannut vaivaamasta häntä. Omien jokapäiväisten tehtävien suorittamisen hän oli lopettanut eikä enää harjoittanut opintojaan. Itse asiassa hän ei enää pelännyt emäntää, suunnittelipa tämä häntä vastaan mitä hyvänsä. Mutta pysähtyä portaissa, kuunnella kaikenlaista hölynpölyä noista arkisista asioista, jotka eivät häntä lainkaan liikuttaneet, kaikki nuo kättämiset velanmaksusta, uhkaukset, valitukset, joiden aikana hänen itsensä piti kiemurrella, pyydellä anteeksi, valehdella, — hyi, parempi oli pujahtaa kissana portaissa ja livistää niin ettei kukaan nähnyt.

Tällä kertaa muuten häntä itseäänkin kadulle päästyään hämmästytti pelko tavata velkojaansa.

”Minkälaiseen yritykseen aionkaan ryhtyä, ja samalla pelkään joutavia”, hän ajatteli oudosti hymyillen. — ... ”Niin ... Kaikki on ihmisen käsissä, ja kuitenkin kaikki livahtaa hänen nenänsä ohi yksinomaan pelkuruuden vuoksi ... Se on aksiooma ... Hauskaa tietää mitä ihmiset kaikkein eniten pelkäävät: uutta askeltako, uutta omaa sanaako, sitä kaikkeako he eniten pelkäävät ... Muuten, minä höpisen liikaa. Sen vuoksi etten mitään tee, höpisenkin. Tai ehkä on näinkin: höpisen sen vuoksi, etten tee mitään. Tänä viimeisen kuukauden aikana olen oppinut höpistemään makaamalla päivät pääksytysten nurkassa ja ajattelemalla menneitä. No, mihin minä nyt olen menossa? Pystynkö minä siihen? Onko tämä vakavaa? Ei lainkaan vakavaa. Niinpä niin, mielikuvituksen vuoksi itseäni lohduttelen. Leluja. Niin, ehkä kaikki vain leluja.”

Kadulla vallitsi kauhea, tukahduttava helle ja tungos, kaikkialla oli kalkkia, rakennustelineitä, tiiliä, pölyä ja erikoinen kesäajan löyhkä, niin tuttu jokaiselle pietarilaiselle, jolla ei ole mahdollisuutta vuokrata kesäasuntoa — kaikki tämä vaikutti epämiellyttävästi nuorukaisen

muutenkin jo ärtyneisiin hermoihin. Sietämätön löyhyä, joka tunkeutui tämän kaupunginosan lukuisista kapakoista, ja juopuneet, joita arkipäivänäkin tapasi tuostakin, täydensivät kuvan vastenmielistä ja murheellista värisävyä. Mitä syvemmän inhon ilme vilahti hetkiseksi nuoren miehen hienostuneissa piirteissä. Hän oli tavattoman soe: tummat silmät kauniit, hiukset tummanruskeat, keskikokoista pitempi, solakka ja ryhdikäs. Mutta pian hän vaipui ikään kuin syvään mietiskelyyn, tai oikeammin sanoen eräänlaiseen horrokseen, ja lähti kävelemään huomaamatta ympäristöä tai edes haluamatta sitä huomata. Vain silloin tällöin hän jupisi jotakin itsekseen, tottuneena yksinpuheluihin, kuten oli äsken itselleen tunnustanut. Samassa hän itekin totesi, että hänen ajatuksensa ajoittain sotkeutuivat ja että hän oli erittäin heikko: oli menossa jo toinen päivä, jolloin hän ei ollut syönyt juuri mitään.

Hän oli pukeutunut niin että joku toinen, jopa tottumuksenkin karaisema ihminen olisi hävennyt lähteä kadulle päiväiseen aikaan sellaisissa repaleissa. Kaupunginosa muuten oli sellainen, että oli vaikeaa vaatetuksellaan ketään hämmästyttää. Heinätorin läheisyys, tietynlaisten laitosten runsaus ja pääasiassa käsityöläisväestö, joka on kasautunut näille Pietarin keskiosan kaduille ja kujille, kirjavoittivat toisinaan yleiskuvan sellaisin tyypein, että olisi ollut outoa hämmästyä mitään poikkeavaa ilmiötä. Mutta nuoren miehen mieleen oli jo kasautunut sellainen määrä kiukkuista ylenkatsetta, että huolimatta kaikesta omasta, välistä hyvinkin suuresta tunneherkkyydestään, hän kaikkein vähiten häpesi omia lumppujaan kadulla. Toista oli, jos hän näki tuttaviaan tai entisiä tovereitaan, joita yleensä ei mielellään tavannut. Mutta kun eräs humalainen, jota ties minkä vuoksi ja minne kuljetettiin suurilla rattailta, valtavan ison kuormahevosen vetämissä, huudahti hänelle äkkiä ohi mennessään: ”Hei, sinä, saksalainen hattumestari” — ja alkoi kiljua täyttä kurkkua osoittaen häntä kädellään, nuori mies pysähtyi äkkiä ja tarttui kouristuksenomaisesti hattuunsa. Se oli korkea, pyöreä, Zimmermannin valmistetta, mutta perin pohjin kulunut, nukkavieru, täynnä reikiä ja tahroja, lieriton ja mitä rumimmalla tavalla kallellaan päässä. Nuorta miestä ei kuitenkaan vallannut häpeä, vaan aivan toisenlainen tunne, joka muistutti pelkoa.

”Tiesinhän minä”, hän jupisi hämmennyksissään. ”Tätä minä ajattelin! Tämä se on kaikkein pahinta: juuri tällainen, mikä tahansa tyhmyys, mikä tahansa kaikkein surkein pikkuseikka voi pilata koko aikeen. Niin, liian silmiinpistävä hattu ... Naurettava, sen vuoksi myös silmiinpistävä ... Minun lumppuni vaatisivat ehdottomasti lippalakkia, vaikkapa jotakin vanhaa pannukakkua, ei tällaista sekasikiötä. Kukaan ei tällaista käytä; virstan päästäkin se huomataan, painetaan mieleen ... Pääasia muistetaan myöhemmin, ja siinä onkin todistuskappale. Täytyy olla mahdollisimman huomaamaton. Pikkuseikat, pikkuseikat ne ovat tärkeitä, juuri pikkuseikat voivat turmella kaiken ...”

Matka oli lyhyt; hän jopa tiesi, kuinka monta askelta piti kävellä hänen asuintalonsa portilta: tasan seitsemänsataakolmekymmentä.

Kerran hän oli laskenut ne suunnitellessaan aiettaan. Siihen aikaan hän ei vielä itsekään uskonut noihin kuvitelmiinsa, ärsytti vain itseään niiden mielettömällä, joskin viettelevällä röyhkeydellä. Nyt, kuukauden kuluttua hän oli alkanut katsella asiaa toisin ja huolimatta kaikista yllyttävistä itsepuheluistaan, omasta voimattomuudestaan ja epäröinnistään hän oli tottunut tuohon mielettömään haaveeseensa vastoin tahtoaan ja alkoi pitää sitä jo varmana yrityksenä vaikkei siihen vielä täysin uskonut. Hän meni nyt suorittamaan yrityksensä *koetta*, ja joka askelella hänen levottomuutensa kasvoi alati voimakkaammaksi.

Tuntien hermoväristyksiä ja sydäntään kouraisevan hän tuli valtavan suurelle talolle, jonka toinen sivu oli kanavan, toinen kadun puolella. Tämä talo oli täpötäynnä pieniä huoneistoja, joissa asui kaikenkaltaista yritteliästä väkeä: räätäleitä, lukkoseppiä, keittäjättäriä, kaikenkarvaisia saksalaisia, tyttöjä, jotka elättivät itseään itsellään, pieniä virkamiehiä ynnä muita. Sisään tulevat ja ulos menevät pujahtelivat tuon tuostakin molemmista porteista ja talon molemmilla pihoidilla. Täällä oli kaksi tai kolme talonmiestä. Nuori mies tunsu itsensä hyvin tyytyväiseksi, kun ei tavannut ketään heistä ja pujahti huomaamattomasti heti paikalla porraskäytävään. Portaat olivat pimeät ja kapeat, ”mustat” niinkuin oli tapana sanoa, mutta hän oli ne jo tutkinut ja tiesi kaiken hyvin. Koko tämä ympäristö miellytti häntä: tällaisessa pimeydessä ei edes utelias katse ollut vaarallinen. ”Jos minä yhä vielä näin pelkään, miten käy, kun täytyy tosissaan ryhtyä itse tekoon?” hän ajatteli tahtomattaan noustessaan neljänteen kerrokseen. Siellä häneltä tukkivat tien kantajat, entiset sotamiehet, jotka raahasivat eräästä huoneistosta kalustoa. Hän tiesi jo ennestään, että siinä huoneistossa asui saksalainen virkamies perheineen. ”Siis, tuo saksalainen muuttaa nyt, ja niin ollen tähän neljänteen kerrokseen, näiden portaiden tälle tasanteelle jää joksikin aikaa ainoastaan muorin asuma huoneisto, se on hyvä kaiken varalta”, ajatteli hän jälleen ja soitti eukon ovikelloa. Soittokello rämähti heikosti aivan kuin se olisi ollut pellistä eikä kuparista. Tällaisten talojen pienissä huoneistoissa oli melkein aina sellaiset ovikellot. Hän oli jo unohtanut kellon äänen, ja nyt sen erikoinen sointi aivan kuin muistutti ja kirkasti hänelle jotakin. Hän suorastaan säpsähti, siinä määrin hänen hermonsä olivat herkistyneet tällä kertaa. Jonkin ajan kuluttua ovea raotettiin hiukan: huoneiston asukas katseli tulijaa ilmeisen epäluuloisena, ja pimeydessä näkyivät ainoastaan hänen välähtelevät pienet silmänsä. Mutta huomattuaan tasanteella paljon väkeä hän rohkaistui ja avasi oven kokonaan. Nuori mies astui kynnyksen yli pimeään eteiseen, joka oli jaettu kahtia lautaseinällä, seinän takana pieni keittiö. Eukko seisoi hänen edessään äänettömänä ja katseli häneen kysyvästi. Hän oli pienenpieni, kuivettunut muoriparka, avopäin, kuudenkymmenen ikäinen, silmät terävät ja ilkeät, pieni nenä sekin terävä. Vaaleat, miltei haalistuneet hiukset oli voideltu paksusti öljyllä. Hänen ohuessa ja pitkässä kaulassaan, joka muistutti kanansäärtä, oli jokin flanelliriepu, harteilla kauttaaltaan kulunut ja kellastunut turkisjakku, huolimatta helteestä. Muori yski ja

ryki lakkaamatta. Varmaankin nuori mies oli luonut häneen tietynlaisen katseen, koska eukon silmissä välähti jälleen entinen epäluuloisuus.

— Raskolnikov, ylioppilas, olin täällä teillä kuukausi sitten, kiiruhti nuori mies mutisemaan kumartaen lievästi ja muistaen että täytyi olla mahdollisimman kohtelias.

— Muistan, hyvä herra, erittäin hyvin muistan, että olitte, vastasi muori selkeällä äänellä kääntämättä kysyviä silmiään hänen kasvoistaan.

— Niin, tuota ... Jälleen tulit samoissa asioissa ... jatkoi Raskolnikov hieman hämillään ja ihmetellen eukon epäluuloisuutta.

”Ehkäpä onkin aina tuollainen, en vain edellisellä kerralla pannut sitä merkille”, hän ajatteli kiusaantuneena.

Muori vaikeni hetkeksi aivan kuin mietteissään, väistyi sitten sivulle, osoitti huoneen ovelle ja päästään vieraan edelle sanoi:

— Olkaa hyvä, herra kulta, käykää sisään.

Feodor Dostojevski, *Rikos ja rangaistus* (1866)
Suom. Juhani Konkka

Yöllinen taistelu Munkkiniemessä.

Kuularuiskulla varustetusta salakuljettajain moottoriveneestä ja autosta ammutaan poliiseja.

Vähän jälkeen klo 1:n yöllä vasten lauantaita huomasivat Munkkiniemen poliisit, että suurikokoinen moottorivene yritti laskea Munkkiniemen n.s. vanhan sillan rantaan. Kun oli epäilyksiä, että moottorilla yritettiin tuoda spriitä, lähtivät poliisit, joita oli kaksi, venettä kohti. Lähestyessään sitä huomasivat he, että lastia vastaanottamaan oli saapunut useampia autoja, joista muut pysähtyivät Meilahden puolelle odottamaan, yhden auton yrittäessä päästä moottoriveneen maihinlaskupaikalle.

Huomattuaan, että heitä pidettiin silmällä, lähtivät sekä moottorivene että auto pakoon. Poliisit käskivät pakenijoiden pysähtyä, mutta siihen vastattiin moottoriveneestä aloittamalla äkkiä kiivas ammunta, josta kävi selville, että moottorivene oli varustettu kuularuiskulla. Poliisit ampuivat takaisin, mutta kun heillä ei ollut muuta kuin revolverit ja vähäisen patruunia, joutuivat he taistelussa heikommalle puolelle. Kaiken lisäksi kiersi auto poliisien taakse ja alettiin sieltäkin ampua, niin että poliisit joutuivat kahden tulen väliin. Ammunta kesti jonkun aikaa, kunnes poliisit saivat apua, jolloin sekä moottorivene että auto katsoivat parhaaksi poistua kiireesti. Taistelussa ei kumpainenkaan poliiseista haavoittunut, mutta heidän ampumistaan luodeista oli eräs moottoriveneessä ollut mies kaatunut valittaen kannelle.

Saamamme tiedon mukaan oli taas sunnuntai-iltana muuan moottorivene yrittänyt lähestyä Munkkiniemen rantaa. — Lauantaiyön taistelun johdosta on Munkkiniemeen pyydetty lisävoimia järjestysvallalle.

Murhasarja kylvää kauhua Turussa. Saksalainen ex-terroristi pääsee vankilasta ja suuntaa kohti Suomea. Lännen mies on Varesta parhaimmillaan!

Kolmen murhan sarja järkyttää Turun Martin kaupunginosassa. Kun tutkinta ei etene, paikallinen pizzamiljonääri palkkaa Jussi Vareksen yksityisiin murhatutkimuksiin. Varekselle toimi sopii kuin kuoha kolpakkoon, sillä hän on muuttanut kesäksi murhapaikkojen lähistölle putkiremonttia pako.

Saksassa maineikas entinen punaisen armeijakunnan terroristi vapautetaan vankilasta kohtalokkain seurauksin. Ja Turussa joukko 70-luvun vasemmistoradikaaleja kokoontuu miitelemaan menneitä kunnian päiviä.

Mikä merkitys on lännenleffajulisteella Vareksen kortteerin seinässä? Entä mistä Vareksen kämpäkaveriksi kytkykaupattu Lenin-papukaija on oppinut rääkymään "fasisti, fasisti"? Asuntoa ilmaantuu jakamaan myös hemaiseva pariutumisyliytökija, joka saa yksityisetsivän puntit tutisemaan.

Reijo Mäki on Lännen miehessä juurillaan. Kaikkea korrektiutta kaihtava leukailu höyryttää lennokkaasti etenevää jännitustarinaa.

REIJO MÄKI

VARES

LÄNNEN MIES

OTAVA

www.otava.fi

84.2

ISBN: 978-951-1-23036-6

9 789511 230366